

DIURNALU GLUMETIU SOCIALE-POLITICU-TOCU.

Póia acésta eșe tóta Marti sér'a, dér' prenumeratiunile se prîmescen in tóte dilele.

Pretieila pentru Ostrunguri'a: pre ann 8 fi. pre $\frac{1}{2}$ de anu 4 fi. pre unu tri-luni 2 fi. éra pentru Strainetate: pre ann 10 fi. pre $\frac{1}{2}$ de ann 5 fi. pre unu tri-luni 2 fi. 50 cr. in v. a. Unu exemplar in costa 15 cr.

Tóte siodieniele si banii de prenumeratiune sunt de a se tramite la Redactinnea diurnalului:

Aradu, Strat'a Teleki-ana, nrulu 27.

Insertiunile se prîmescen cu 7 cr. de linia, si 30 er. taese timbrale.

Judele (primariulu) satului.

— Studiu de viéția. —

Sateni si Rimleni! diosu cu palariele!

Am să vi vorbescu despre cinstea, capulu, fric'a și urgi'a vóstra, despre uniculu omu d'in satu, care trăiesce bine și se intielege de minune cu domnii, despre uniculu omu d'in satu, care cunóisce și scíe cum se facu caníile domnesci, despre poruncitoriu a tóta lumea (d'in satu) și antaiulu siedietoriu la svatulu de legc, — despre bireulu, adica judele satului!

Elu este aspru și ne'nduratu cu ori și cine, aforo de Gur'a Satului, care i cunóisce tóte caile și tóte misculantiele. . . . Si chiaru pentru acésta nu este jude pe rotogolulu pamentului, care să nu aibe recáre de Gur'a Satului; dér' neci Gur'a Satului, care să nu se scie intielege cu judele satului. . . .

Va să dica, ei duoi diregu satulu; că-ci pe cătu trage judele c'i'a, pe atât'a nu lasa Gur'a Satului d'in hoisu, și astu-feliu se cumpenescu unulu pre altulu.

De aici urmédia, firesce, că in totu satulu, judele cu Gur'a Satului sunt intr'o lupta fore sfirsitu.

Fiiindu că déra judele satului, despre care vreau să vi vorbescu, este atâtu de insemnatu, haid' să-lu vedemu mai de aprópe, că ce pómá este? și incătu sémena cu judele vostru d'in satu?

*

Judele satului de comunu este omulu celu mai linsu, celu mai svatosu, celu mai grasu (la punga) și totu odata celu mai avutu — in némuri. . . .

'nainte de a fi alesu, pe candu adica satenii tienu svaturi, (dupa es-tulu d'in baserica, pe la ospetie și 'n birtulu lui Moise,) că cine ar fi mai bunu de alesu, badea Niculae, — să-lu numimu astu-feliu, —

este omulu celu mai milosu, celu mai pretenosu cu fia-care alegatoriu.

Apropiendu-se dî'a alegerei, elu si-aduna tóte némurile la svatu, unde a-poi se hotaresce, că nime altulu decât elu trebue să fia alesu.

Alt'a dî a-poi chiama la sine pre toti detorasii sei, și dupa o svatuir scurta, li dà vorb a, că déca voru tienè cu dinsulu, li va iertá tóte detoriele.

Éra pentru indulcirea celor-l-alti, face pomeni peste pomeni și masluri peste masluri.

Ca omu cu minte inse, nu se uita neci de s. s. parintele, precum neci de dlu invetiatoriu. . . .

In urma badea Nicolae se mai intielege nitielu și cu birtasulu satului, a-poi cu dlu notaresiu și mari'a sa dlu solgabireu, — ducendu, vedi bine, la fia-care căte o cinste . . .

Sî ca tréb'a să aibe sfirsitu bunu, se face far-tatu de cruce cu Gur'a Satului. . . .

In astu modu a-poi in dî'a alegerei, badea Nicolae se alege de jude, și d'in „badea Nicolae“ devine „jupanulu bireu“. *

Dupa alegere inse judele se 'nschimba cu totulu.

Facie de supusii sei devine celu mai ne'mpacatu și falosu, ér' facie de dlu solgabireu și alti domni de la varmegia, celu mai blandu, celu mai aplecatus și celu mai ascultatoriu.

Ca judele satului deosebesce de ceialalti muritori și consateni pr'in acea, că indata dupa alegere se face celu mai lenosu și celu mai betivu in totu satulu.

Sî ca strainii să nu-lu tréca cu vederea, ci de locu să-lu cunóasca ori-cine, că elu este mai mare in satu, se face dohanasiu, cuparandu-si pipa cu tievia lunga, ori fumédia sugari domnesci, de cele cu duoi creticiari.

Déca, vr'odata in anu, se duce sî elu la baserica, nu se mai asiédia in scaunulu lui, ci in strana, unde a-poi frundieresce pr'in cartile basericesci, facendu-se cum ar fi sî elu carturariu, adica cum ar scî cetî; ér' in tasu nu mai dà neci unu banu.

La vestirea porunciloru, judele se face svatosu sî atât'a dà la svaturi, pana remane numai cu dobasîlu sî vr'unu juratu.

In svatulu legii, toti asurdiescu de judecatile lui. De cum-va vre unulu d'in slugibasî satului face vr'o gresîela, judele in clipita mi-lu ia la trei parale; dér' candu cine-va lu-face bagatoriu de séma, că sî dsa a potignitu, se hoscoresce ca unu curcanu.

La facerea dreptătii, adica la cele ce se tienu de elu, jupanulu bireu se pricepe de minune, că-ci judeca dreptate celui ce i-a fagaduitu mai multu...

Vorb'a data detorasîloru inainte de alegerea sa inca o uita sî deci i dà pe man'a vr'unui fiscalu, care traieste bine cu domnii. . . .

Afore de aceste jupanulu bireu se are bine sî cu domn'a, cu care n'ar trage degetu pentru cătu bine-e in lume, ci in tóte i face pe voia sî deci neci cu incassarea dârii, neci pentru pasiune nu-o supera, ci ocaresce sî jucutiesce totu numai pe cei mai seraci. . . .

Jupuni'a sa inse este fôrte milostivu cu carturarii, cari lu cintescu *bine* a-poi cu cei ce vreu vr'unu atestatu sî platescu bine *pentru pe-*cete asemene sî cu cei ce vreu să fia slugibasî la satu sî *vinu de a-casa* . . . La cesti d'in urma inse e de insemnatu, că totu de un'a némurile lui au antaietate.

Mai mesteru este inse jupanulu bireu in trebile cataniei.

Nu este omu carui'a să nu-i dee mana de ajutoriu — se'ntielege, că pentru plata buna, sî in contielegere cu domnii de la asentare. — Vai inse de acei'a cari nu i facu pe voia. . . .

Mai mare placere are inse a se svadî cu Gur'a Satului sî a nu se ingrigí de drumuri, poduri, garduri s. c. l.

De alt'a parte jupanulu bireu traieste bine cu perceptorii, sî-e pretenu bunu sî cu domnii, mai alesu cu dlu notariu sî cu mari'a sa dlu fi-solgabireu. . . .

Pr'in urmare poruncile loru, fire-ar acele de ori-ce protiva, mai cu sém'a cele in treburi de alegeri de deputati sî de membrii la svatulu de varmegia s. c. l., judele le implinesce cu tóta grigi'a sî smereni'a.

Sî pentru acést'a sî are omenia la domni, că-ci intelhindu-lu vr'o data pr'in orasîu, ori avendu domnii lucru in satu, lu-incarca de laude sî lu batu pe umeri. . . .

La alegeri de deputati jupanulu bireu d'a nòptea svatuesce cu domnii, ambla d'in casa 'n casa, fagaduindu alegatoriloru frundia si érba; ér' unde nu isbutesc, amenintia sî face vrajba, dupa cum adica a capetatu inveti de la dlu fi-solgabireu. . . .

In d'a alegerii inse se fura pe o clipa in taber'a romanésca (fiindu-că elu trebue să tienă cu partea domnilor) plangendu-se amaru, că „domnii lu-silescu să tienă cu ei, sî astu-feliu elu nu pôte face nemicu pe facie, ci numai in ascunsu, că-ci altu-cum sî-va perde pituti'a, deci se róga, ca să-lu ierte,

că la alt'a alegere va tienè cu candidatulu romanu.”

Dupa alegere, rees'ndu firesce strainu, judele nostru este celu d'antaiu la beute sî mancate, celu d'antaiu la inaltiarea si cinstirea alesului.

*

Dér' precumu tóte 'n lume, asiè sî bireirea are sfirsită.

Gur'a Satului lu prinde cu cup'a mica sî lu-dà de golu, — sî astu-feliu jupanulu bireu, intr'o buna demanétia, éra-sî ajunge de bade Nicolae, acumă inse plinu de detorî, fore preteni si lapedatu de domni, carii ne mai potendu-lu folosi, sî-batu jocu de elu, cu unu cuventu remane — omu perduto.

Tlopulu.

Rugatiunea romaniloru depe septemana.

Stihu: 6. „Mantuiesce Dómne poporulu teu sî binecuventa moscenirea ta, sî-i pasce pre ei sî-i ridică pre ei pone in vécu!“ . . .

Pomelniculu mortiloru.

Acù de curendu fuse in Aradu bataia mare intre unguri si romani. Ni repórta depe campulu bataliei reportorul nostru speciale in cea mai mare pripa, că o unguróica Iuli'a Német a devenit prisonera, éra 2. romani au cadiatu la pamant, fôrte reu vulnerati, d'intre cari unulu a si morit, éra cel'a-l-altu, transportat numai decâtul la spitalu, sta in dög'a mortii.

A-nume:

1.) Ioane Nichiciu, candu-va notariu in mai multe comune romanesei d'in districtulu Aradului, a-poi scriotoriu la Tribunale, si la avocati, tata de familia, omu cu ce-va invetiatura si spiritu, (adese plinu de spiritu jidovescu) va si avendu ce-va vorbe en principalulu seu magistrul Ferdinand Andrásy, celu en o gramada de predicate nemestesci, si vitézulu de la Pecic'a, destnlu éa — precum fam'a vorbesce — principalulu neci un'a neci alt'a, a luatunu létin si mi ti l'a batatu cociscese. Ranitul fuse dusu la spitalu, unde dupa pucina vreme si-a datu sufletul. Acù elu se preambula pe cea lume — fericitu Era dlu F. A. inca se preambula in Aradu — in pace!

2.) Unu ciobotariu teneru, éra-sî romanu, cu numele Ioane Tatú, intr'o séra si-facuse buna voia d'in motivulu, că a dobenditul incolatulu pentru cetatea Aradu. Económ'a lui, o sferpóia de muiere magiara (calvina plane), de preste 40. ani, d'in unu prepusu óre-care, dupa cina a bagatu opiu in te'a amantului ei. Tatú cum a beutu-o, indata a adormit cu lemnulu. Hien'a de muiere a-poi profită de asta somnulentia gravă, se puse la elu cu unu cutișu mare d'ale de cuina si mi l'a luat la „taierea impregiuru”; a-poi nu s'a indestulitul cu atât'a numai, ci a mai luatul in ajutoriu si o barda, mare de mi ti l'a facutu tocana pe la tóte membrele trupului. Nefericitulu Tatú intru unu tardin, de durerile cumplite s'a desceptatu — la o stare amara. Crudel'a amanta inca s'a ingroditu de grozavi'a pecatului ei, s'a pusul să-lu spele, déra -- tardin. Vediendu déra că „factum infectum fieri nequit”, in demandatia aceea a luatul-o la sanctos'a pe calea ferata. Inse urmarita, o prisera si o intemnitara. Am vedutu cutișul si bard'a, éra lumea s'a adunatul in sîrōie, si o vîla pre ea, pre — monstrulu-muiere. Tatú e in agonia mortii in spitalu.

*

Triste eveneminte, si curiosu este, că intemplierile aceste cu betii 2. Ioani! s'au urmatu pe data dupa serbatóri'a nostra „Taierea capului lui Ioanu”!

Inscientiare.

Brav'a inteligintia romana d'in Lipov'a-orasîu sî giuru, audiendu, cî deputatulu M. Tormâsy a repausat, grabesce a aduce la cunoscinti'a publica, cî avendu in vedere multe sî multe; d'er' mai alesu, cî nu este bine a te face de hîrde cu domnii cei puternici sî cî adi este de ajunsu a fi romanu mare intre pocale, a decizun cu tota solenitatea: a se pune sî ast'a data pe dormitul sî cu manele in sinn, adice a nu se amestecă in trebile alegeriei de deputati, si a nu candidâ vr'unu romanu, nu cum-va s'auda domnii, cî crancenii fratutii vreun să deie semne de vietia, cî a-poi nu voru potè fi sî cu curechinul intregu sî cu capr'a satula

Cea ce se aduce la publicitate, pentru scire sî acomodare. —

Datu in Lipov'a-orasîu, in lun'a romaniloru ladarosî, anulu fratutîloru somnurosî sî falosî.

Comitetulu arangiatoriu.

Deslegarea ghiciturei d'in Nrulu 40-41.

„Duoi amici, rari.“

Deslegări bune nu am primitu dela nime; deci premiul remane sî pe mai departe la vechi'a Directiune a Asociatiunei d'in Aradu, pentru bunele sale scopuri.

Talmesiu-balmesiu.

Diaristii domniloru „liberalu“ au capetatu friguri, cî-ci priimirea nouului ministeriu, eu totu hoseocoririle sî ingamfaturile marelui Colmarcu Tus'a, a fostu rece,

sî-acum in marea loru nevoia incepî a càrăi contr'a infriesciatului loru stapanu.

Semne rele, Dieu a-colo.

Asî se vede, cî perinele incepî a sarî de sub poterniculu dictatore.

Guvernulu „liberalu“ ungurescu, — bag'-séma neavendu altu lucru — a oprîtu sî „Lepturariul romanesc, de Arone Pumnul“, cu tota cî acela lepturariu s'a culesu d'in scriptori romani, chiaru pr'in „Comisiunea demnită de către 'naltul ces. reg. Ministeriu al inventamentului“, sî a-poi a aparatu inca in anulu „1865.“

Alte vremuri au fostu atunci, sî alte, mai „liberale“, sunt adi — n'ai ce face.

Lumea (ungurésca) se 'ntréba, cî déca neci Tisza n'a potè mantuî tiér'a ungurésca de nemti, valachi, serbi sî ceia-l-alti restornatori de tieri, atunci cine va fondá „Nagy Magyarország“-ulu celu multu visatu?

Cine altulu decât : Rothschild & comp.

Cine-va ar dorî sà scie, cî: cu ce se va face scol'a de fete romane d'in Oradea mare?

Nu-e bine sà scie lumea tota; cî-ci celu ce scie tota more! Asî e dicul'a.

Intrebări sî respunsuri.

I. Ce deosabire este intre slaninariu sî primariu?
R. Neci o deosebire, cî-ci ambii potu fi o persona.

Caransiebesiu.

I. Ce este de trebuintia ca sà capeti o slugibutia?

R. Să-ti vindi némulu, să denuntiezi pre romani sî sà saruti talpele fispanului, sî sî . . . sà nu dai fondulu scolasticu la epitropi'a basericii.

Primariu.

Magazinulu lui „Gur'a Satului.“

Taber'a ungurésca d'in romani de pe la alegerile de deputati dietali d'in Ungaria sî Transilvania.

Acestu quotlibet compusu parte d'in voluntari, parte d'in cei prinsî cu funea, se publica spre scire sî acomodare. Lasa véda lumea: cine sunt acei'a, cari cu votulu loru au trantit partita nationale romana l'a petiô-rele fratiloru nostri magiari, respectivaminte au lovitu in ea, spre a o blamá sî sgudui.

Spre acestu scopu, sî ca acestu cupletu sà fia completu, rogâmu pre conducatorii d'in cele-l-alte districte, ca sà ni comunice listelete de votare, deosebindu pre romani, pentru a-i cunóisce.

(Urmare.)

In districtulu Aradului.

B.) cerculu alegatoriu alu Buteniloru.

Candidati: alu partitului nationale opositionale, Constantrinu Gurbanu, protopopu gr. orientale alu tractulu Buteniloru, deputatu in sinodulu eparchiale alu Aradului sî in congresului national, — sî, alu partitului liberaei guvernamentale ungurescu, Paulu de Hendrey, proprietariu mare d'in Repsigu, ce este situat in acela-si cercu electorale

Voturile romaniloru pentru Paulu de Hendrey sî contr'a candidatulu nationale au fostu urmatòriele:

h.) d'in opidulu **Sebisiu** (Boros-Sebes,) : ²⁸⁾

1.) Nicolau Besianu, ²⁹⁾ serv. opid.
2.) Mihaiu Suciu, economu.

3.) Paulu Pugn'a, ³⁰⁾ prim. opidanu.
4.) Iosifu Iosî'a ³¹⁾ economu.

5.) Teodoru Condorosîu, "

6.) Mihaiu Vaianu, "

7.) Stefanu Gregorescu, "

i.) d'in comun'a Chertisiu : ³²⁾

1.) Todorica Filipu, prim. com. ³³⁾

2.) Mihaiu Halmagianu, economu.

3.) Simeone Mosiu, ³⁴⁾ "

²⁸⁾ Patri'a lui Bim-basi'a sî a notariului Moise, care — dice cî — manca pita romanesca. Comunicat.

²⁹⁾ M. B. = unu petacu, N. B. = totu unu dracu. Com.

³⁰⁾ Uniculu primariu de o 'nalta inventatura, intru unu gradu cu domnii cei mari. Com.

³¹⁾ Nobilu, d'er' dusu cu celain'a in taber'a domniloru. Com.

³²⁾ Cuibula ómeniloru buni; notarisiu eu Repsigu. Com.

³³⁾ Cu bót'a cea de primariu in frunte! Red.

³⁴⁾ Slabu; siguru lu-voru fi dusu domnii in hinteu cu lepedeu. Red.

- 4.) *Basiliu Cofanu*, ³⁵⁾ economu.
 5.) *Simeone Balasiu Halmagianu* ec.
 6.) *Stefanu Mihulinu*, economu.
 7.) *Ioane Cofanu*, "
 8.) *Tom'a* "
 9.) *Nicolau Feresteanu*, "
 10.) *Paulu Drone'a*, "
 11.) *Petru Mihutinu*, "
 12.) *Petrutiu Cofanu*, "
 13.) *Nicolau Ilica*, "
 14.) *Tom'a Rosinu*, "
 15.) *Florica Filipu*, "
 16.) *Teodoru Halmagianu*, "
 17.) *Pavelica Obersianu*, "
 18.) *Paulu Farcasu*, "
 19.) *Ioane Iovu*, "
 20.) *Lapedatu* ³⁶⁾ *Cofanu*, "
 21.) *Alisandru Gergariu*, par. gr. or. ³⁷⁾

³⁵⁾ Tistăsu romanesec ar fi pilariu. Astăfelia inse e o corecție (amalgam): „Kofanu” — ca radecina ungurăsca și „nu” susține romanesec.

Red.

³⁶⁾ Ca pruncu in botezu s'a „lapedatu de Satan'a;” déra acum — — ? s'a lapedatu de noi!

Red.

³⁷⁾ Firesce pastoriul ecclu „bună” mana turmă d'in a-poi. Gergăr Sándor, omu cum se cade, sveltatu; de abia lu-pórtă eaii, precum ai

1.) d'in comun'a *Govosdi'a*:

- 1.) *Basiliu Ardelénu*, prim. com. ³⁸⁾
 2.) " *Fauru*, economu.

directorul d'iu S. astă si ai protopopului d'in S. Arc pretenția cu domnii eei mari la cari are intrare d'ia — năptea. Gazda bună (ba „brană,” că e cu sucură, vrém să diu cu reverență) — dela nimene nemic'a n'a primitu, neei chiaru dela Hendrey; cele siese scrise cu purcei, cu purcarciu după ei — sunt acum la padure la ghindă — mai de multu cu intrág a turma erau pe ministrul dñi Hendrey. Ei, ce carele de elisa o să mai tragem — de va picaturi și depe grinda! Dñi a fostu gazda și peste cortesi; la alegere inse a statu totu in ascunsu — la cõd'a calorii honvediesei, precum vorbesu gurgle rele, medită in sine astu-felie: „déca repausatulu episcopu Gerasimiu Ratiu nu avea voia să-si tunda oile după coptoriu — in Cuvium: acum negrescă in locu de a mancă prescurte, s'ar indatină a tieselă și a abraealil!”

Com.

³⁸⁾ Ca atare pesu peste voi'a fibireului — de poporu, acum peste voi'a poporului votéza la comand'a fibireulci, d'in preuna cu man'a lui drépta, care-i urmează mai susu.

Com.

m.) d'in comun'a *Berinderi*:

- 1.) *Antoniu Lucaciu* economu. ³⁹⁾
 2.) *Petru* "
 3.) *Vanu* ⁴⁰⁾ *Öres'a*, "
 4.) *Petru Betea*, "
 5.) *Gruia* ⁴¹⁾ *Burcea*, "
 6.) *Ignatul Lucaciu*, "
 7.) *Iosifu Micle*, "
 8.) *Teodoru Lucaciu*, "
 9.) " *Betea*, "
 10.) *Ivantiu Micle*, "
 11.) *Ioane Micle*, "
 12.) *Georgiu Motivu*, "
 13.) *Simeone Lucaciu*, "
 14.) *Antoniu Donec*, "
 15.) *Ioane Beltechii*, "⁴²⁾
 16.) *Ispasu Gergariu*, "

(Se va urmă.)

³⁹⁾ Să omu velsasiu.

Com.

⁴⁰⁾ Îu vana a amblatu pe alte căi.

Red.

⁴¹⁾ Grui'a, Gruia, este elu, dñe' nu alu lui Novacu!

Red.

⁴²⁾ Gura de satu, frate cu maistorulu Lajos. De să densulu a remasu plugariu, totu-si se silesce, că-ci și-a bagatu fetioralu in teologia, ca să facă popa d'in ein. Bine face!

Com.

Ghicitura.

CA CA CA CA CA CA CA
 CA CA CA CA CA CA
 CA CA CA CA CA CA
 CA CA CA CA
 CA CA CA
 CA CA
 CA

Iuu.

(Deslegarea va urmă in nrulu venitoriu. Care mai bine și-a sparge capulu cu succesu: va fi premiatu cu unu funtu de actiuni de ale gimnasiului romanu d'in Seini. La lucru déra romaniloru economisitori, ca se ve poteti — dupa dorintia — inavutu d'intr'odata.)

Bucinulu redactiunei.

Câtra toti restantierii nostri: cinste și omenia, dér a trecutu dejă și recolt'a și storsulu vi-nului, și cu ele și indelungu rabdarea nôstra. Un'a și buna: pre toti restantierii rei de plata și buni de po-mana, cari in restempu de 30. dñe' și nopti impreuna socotite nu-si voru fi achitandu detor'a loru de ome-nia nationale, Gur'a Satului ii bâga in fiscalaslu!

Dñi I. G. in Cermeiu: bucurosu amu facetu o. Să fia sanetosa și norocosa!

T. Olvasókörnek N. Sonkuton: miután mi az ó naptárt használjuk, évnegyedes előfizetését ném jegyezhettük be Nov.—Január, hanem Oct.—Decemberre. A mär megjelent kót számot elküldtük.

Proprietariu, editoriu și redactoru respundietoriu: Mircea B. Stanescu.

Publicatiuni.

Subscrișu are onore a anunția on. publicu, că deschidiendu *pravalia propria* in Aradu, largulu principalu (fötér) in casele magistratului (vechiu) orăstenescu, m'am provediutu și potu servi cătu se pôte mai effinu eu: cele mai bune și fine **pandie, mèsarie (fecie de mese), **batiste, ster-garie**, felin de schimburi (pentru barbati și femei), pandie pentru asternutu, diverse stofe pentru vest minte femeiesci, **sialuri, long-chalt-uri, perdele, tapete, plapône, madratie**, (saltee) **per-cail, creton, chifon**, și alte multe articole de r i p s u pentru mèsarie și acoperitóre de paturi.**

Cu deosebire inse pandie pentru chemesi, sucne albe s. c. l. ma și **provisiune intrágă pentru miri și mirese!** precum și chemesi gata pentru barbati, panuri pentru vestniante barbatesci, **era-rate, mangete, naframila gâtă, ploare**, s. c. l.

Fii-am permisu a mai adaugă, că tôte mafele mele le-am procurat d'in cele mai renomute fabricce d'in tiéra și strainetate, procurandu cele de dupa mod'a cea mai nouă, și că insarcinările și comandările d'in provintia inca me oferu a le indeplini cu cea mai stricta punctualitate.

J. D. Doge (Dozsé.) *)

3-3

*) Couvingandu-ne in persona despre bunetia, finetia și estințitatea mafelor, cătu și despre promititudinea juvelui negotiatoriu romanu, lu-recomandămu și noi cu tóta caldur'a.

Red.